

Høringsuttalelse fra Interkommunalt politisk råd Nord-Østerdal til framtidig skole- og tilbudsstruktur i videregående opplæring i Innlandet

Interkommunalt politisk råd i Nord-Østerdal (IPRNØ) er tilfreds med at fylkeskommunen ser behovet for å endre den videregående skolen i takt med tidens behov. Det er vesentlig at våre elever får best mulig undervisning nært der de bor, og at arbeidslivet og lokalsamfunn sikres nødvendig kompetanse for framtida. IPRNØ er sterkt bekymret for at skolepolitikken i Innlandet ikke gir tilstrekkelig forutsigbarhet for elever, lokalsamfunn og ansatte. Dette truer grunnlaget for både bosetting og arbeidsplasser, særlig i distriktene. Det er derfor viktig at en gjennomgang av skole- og tilbudsstrukturen skaper en felles forståelse mellom skoleeier og lokalsamfunn om hvilke satsningsområder de ulike skolene skal ha, slik at man unngår årlige kamper om linjetilbud og utdanningstilbud, slik vi dessverre har opplevd under dagens normtallstyring. Strategisk ledelse handler også om å peke i retning av en ønska samfunnsutvikling, ikke bare om å justere seg inn eller forsterke allerede eksisterende trender.

Svar på de konkrete spørsmålene:

Oppeves fordelingen mellom studieforbereidende og yrkesfag hensiktsmessig for å tilfredsstillere fremtidige behov i arbeidslivet?

For vår region virker fordelingen mellom studieforbereidende og yrkesfag hensiktsmessig. Det er viktig å påpeke at vår region fremover vil ha et stort behov for arbeidsplasser innen de fleste næringer, men vi nevner særlig følgende: Helsefag, bygg og anlegg, jordbruk og mat. Her har vi i Nord-Østerdal særlige forutsetninger som det er viktig at skoletilbudet bygger opp under. Den enkelte videregående skole bør gis tilstrekkelig handlefrihet og fleksibilitet for å kunne finne de beste lokale løsningene og gi forutsigbarhet for regionen.

Hvordan kan vi tilrettelegge for borteboere bedre enn i dag? Spesifiser gjerne samarbeidstiltak i og med den enkelte vertskommune, hjemkommune, fylkeskommunen og eventuelt andre aktører.

Et godt breddetilbud i regioner med store geografiske avstander bør prioriteres. Med et variert skole- og linjetilbud vil flere elever velge å bo hjemme. For å styrke situasjonen for borteboere bør det satses mer på ordninger som hybelkontakt, sosiale møteplasser og nærvær av elevtjenester også utenfor skoletid. Kommunene kan bistå med mer koordinerte fritidstilbud og muligheter for aktiviteter i tilknytning til skolene. Frivillig sektor med kultur- og idrettstilbud er sentrale i Nord-Østerdal. Det er viktig at fylkeskommunen sikrer gode kollektivtilbud i distriktene, slik at borteboere har mulighet til å reise hjem ved behov. Ved Storsteigen videregående skole på Alvdal, som er landets eneste naturbruksskole i et fjellandbruksmiljø, har vi gode erfaringer med internatløsninger eller hybelhus med fellesareal. Vi ser at denne typen borteboermiljø skaper

samhold og fellesskap, som letter borteboersituasjonen. Det må sikres ressurser til å ta vare på et trygt og godt miljø for borteboerelevne også utenfor ordinær skoletid.

Hvordan kan fylkeskommunen best ivareta elevgrupper med særskilte behov i framtidig struktur, herunder elevene som i dag går på Nordstumboen?

Elever med særskilte behov er avhengig av ulike utdanningstilbud etter funksjonsevne og behov for tilpassing. Det er gode argumenter for at disse elevene kan få et tilbud ved den enkelte nærskole, men her må vurderinger av barnets beste utredes nærmere før man konkluderer. Vi ønsker oss gode tilbud i offentlig regi, og opplever at Nordstumboen har et mye større potensial enn dagens og det er derfor viktig at det tilføres mer ressurser for å bygge tilbud rundt elevene, både i skoletida og i de kommunale oppgavene. Det bør tilrettelegges ytterligere for at elever med særskilte behov både kan få utdanning og utvikle sine evner gjennom offentlige tilbud. Livsmestring er et viktig begrep her, og IPRNØ mener derfor det er viktig at et tilbud som Nordstumboen utvikles slik at færre vil være avhengig av å benytte seg av private institusjoner. Et gjennomgående trekk i ny opplæringslov er et forsterket fokus på inkludering. Elever skal ha et tilfredsstillende utbytte av opplæringen uavhengig av egne forutsetninger og det fremheves at den tilpassede opplæringen skal skje innenfor et fellesskap.

Er det andre geografiske områder hvor det er aktuelt med slike samarbeid over fylkesgrenser og med konkrete skoler?

For vår region er det samarbeidsavtalen med Trøndelag som er aktuell. Denne avtalen åpner mulighetene for søking på tvers av fylkesgrensen, som er utrolig viktig for våre elever. Vi er en felles bo- og arbeidsregion med deler av Trøndelag. For utviklingen av våre lokalsamfunn er det vesentlig at fylkesgrensen ikke blir en barriere for utvikling og samhandling. Imidlertid ser vi at det er et stort potensial for bedre koordinering av skoletilbud mellom Nord-Østerdal VGS og Røros VGS. Opptak på tvers av fylkesgrenser har vært en suksessfaktor og dette kan utvikles ytterligere mot kommune nordvestover med f.eks. Oppdal og Rennebu. De fire skolene Røros VGS, Oppdal VGS, NØVGS og Storsteigen VGS kan samlet bidra til å dekke opp kompetansebehovet i regionen. IPRNØ er ikke i tvil om at det både er mulig å opprettholde gode fagmiljø, et bredt spekter av utdannings- og linjetilbud, samtidig som at man tilpasser skoletilbudet til elevtall i vår region. Sterkere koordinering av tilbud og samarbeid mellom skolene og fylkeskommunene vil styrke både skolene, regionen og lokalsamfunnet, samtidig som at man kan spare midler.

Fylkeskommunen har allerede før strukturendring flere lokaler med kapasitet for mer/annen aktivitet. Høringsinstansene inviteres til å komme med innspill til alternativ bruk av fylkeskommunal eiendom i egen region.

I vår region har vi allerede gode erfaringer med samlokalisering av tjenester og etablerte kompetansemiljøer. Det er imidlertid en utfordring, for eksempel for Tynset studie- og høyskolesenter (TSH) at det ikke er store nok lokaler i tilknytning til Nord-Østerdal videregående skole (NØVGS). Det bør være mulig å tilrettelegge bedre for relevante eksterne leietakere for å utnytte arealressursene best mulig og utvikle lokalene videre i retning av et regionalt kompetansesenter. Vi mener det er en styrke å kunne knytte regionalt næringsliv, kunnskapsbedrifter og andre aktører sammen ved de videregående skolene. Både for å kunne jobbe sammen på tvers, men også for å ha andre yrkesgrupper som en naturlig del av miljøet ved de videregående skolene.

Ungt utenforskap er en økende utfordring. Det å ha fullført videregående opplæring har stor betydning for å sikre varig fotfeste i arbeidslivet. Hvordan bør den videregående skole- og tilbudsstrukturen utformes for å sikre at flere fullfører videregående opplæring?

IPRNØ mener at nærhet til skoletilbud er en vesentlig forutsetning for å kunne jobbe målrettet mot utenforskap og skape mer inkludering. Mindre lokalsamfunn har bedre oversikt og kan dermed jobbe tettere med ulike deler av hjelpeapparatet. Bedre rådgiving i forkant av innsøking og tett oppfølging i videregående opplæring, er nødvendig for å sikre at flere fullfører videregående skole som igjen gir stor betydning for deltakelse i arbeidslivet. Et tett samarbeid mellom ungdomsskole og videregående skole er også viktig for å sikre en god overgang. En vesentlig hindring for bedre arbeid mot utenforskap, er at de ulike forvaltningsnivåene har restriksjoner knyttet til informasjonsdeling og tverrfaglig jobbing. Samtidig er det viktig å sikre at elever som har behov for en endring av miljø, gis mulighet til å søke seg ut av egen region der faglige grunner tilsier det. Dette forutsetter at inntaksmodellen fortsatt er styrt av nærskoleprinsippet og ikke en karakterbasert inntaksmodell. Den utviklingen vi ser, viser viktigheten av å jobbe mot ungt utenforskap. Det er behov for å styrke arbeidet med elevmiljøet på skolene for å bidra til et godt læringsmiljø.

Høringsinstansene utfordres til å komme med forslag om hvordan man ved opprettholdelse av skolesteder, skal håndtere en kommende elevtallsnedgang i egen region og fylket som helhet, gitt de demografiske og økonomiske forutsetningene. Høringsinstansene utfordres også på hvordan fylkeskommunen kan samskape og samarbeide med andre aktører om opplæring.

Det bør prioriteres å utvikle et dynamisk system som har forutsetninger for å håndtere svingninger i elevgrunnlag og søkermasse. IPRNØ ønsker at det skapes mer formelle samhandlingsarenaer mellom de videregående skolene og kommunene. For å sikre en best mulig ressursbruk, er det viktig at man utnytter mulighetene for samhandling mellom ulike forvaltningsnivå bedre enn i dag. Primærhelsetjenesten, elevtjenestene på skolene, fritidstilbud og sosiale arenaer er naturlige samarbeidsarenaer hvor det er viktig at man møtes som likeverdige partnere og diskuterer utviklingen av tjenester. Vi ønsker oss en særlig satsing inn mot psykisk helse og et bedre sosialt miljø for våre elever. Det er et felles ansvar å skape trygge arenaer for ungdommene våre, og her må man ikke tenke harde skiller mellom skole og fritid. Vi ser også at ulovlige rusmidler er en økende problematikk i samfunnet, og ønsker et sterkere samarbeid for å trygge ungdommen vår i å gjøre gode valg.

I et perspektiv hvor man ønsker spredt bosetting og muligheter i hele Innlandet, er det viktig at strukturendringer ikke utelukkende betyr kutt i distriktene og bevaring av tilbud i tettbygde strøk. Desentralisering handler om å ivareta sårbare systemer i distriktene, og styrke disse. Dersom man kun følger sentraliseringen, vil den kun forsterkes. Når man slår fast at det er behov for justering av skole- og tilbudsstrukturen, vil det sentrale spørsmålet være hvem som må flytte for å få et skoletilbud. Foreløpig har det ensidige svaret vært at ungdom bosatt i distriktene må flytte til større steder. IPRNØ vil utfordre fylkeskommunen til å våge å handle annerledes og å vise at man faktisk mener at man ønsker å ha innbyggere i hele fylket. Avstanden fra distriktene til «byen», er akkurat like langt som fra «byen» til distriktene. Dersom vi skal øke antallet borteboere, bør man derfor se på muligheten av å flytte elever fra de befolkningstunge områdene, til distriktene. Det bør utredes hvilke konsekvenser det kan ha økonomisk dersom man bevarer eksisterende skoler og fagmiljøer som f.eks. Trysil, Skarnes, Lom og Dokka. Bevaring av disse vil

ikke kreve investeringer i nybygg, og man vil opprettholde viktige kompetansemiljø og arbeidsplasser i distriktene. Hvor mye kan Innlandet fylkeskommune spare ved å flytte elever til eksisterende skolebygg med kapasitet, fremfor å flytte elever til skolebygg med kapasitetsutfordringer/behov for nybygg? Det er ingen naturlov at det kun er ungdom bosatt i distriktene som må bo på hybel eller gå på skole langt unna opprinnelig bosted.

Videre arbeid med tilbudsstrukturen må rette fokuset mot å dyrke identitet og særtrekk i de ulike delene av fylket, og da bruke skolestedene for å nå målsetningene i planverket. Musikk, dans og dramalinja på NØVGS er det eneste kreative og kulturelle utdanningsprogrammet som er igjen i Nord-Østerdal. Denne linja bidrar sterkt til rekrutteringen i lokalt kulturliv, men er også en særs viktig bidragsyter inn mot reiseliv og opplevelsesnæringer i hele regionen. Med nysatsingene knyttet til blant annet utendørsarrangementene Livestock og Opera di Setra, Visit Røros og Østerdalen og andre kulturfestivaler er det ekstremt viktig at denne linja opprettholdes. Vi er også bekymret for hvordan en eventuell avvikling av det eneste kreative utdanningsprogrammet i Nord-Østerdal vil påvirke resten av samfunnet. Særlig på mindre steder er det viktig at det skapes rom for å være kreativ og kulturell. Dette gir en stor verdi for innbyggernes identitet og tilhørighet, og er avgjørende for utviklingen av en attraktiv og levende region. Musikklinja på Tynset er med på å skape større takhøyde og rom for mangfold i Nord-Østerdal. Andelen elever som fullfører videregående opplæring ved denne linja, er ifølge SSB (<https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering>) på 100% i perioden 2017-2023. Dette er viktige tall å ta med seg i en tid med økt skolevegring og psykososiale utfordringer blant ungdommen.

Alternative opplæringsmodeller kan bidra til å ivareta arbeidskraft- og kompetansebehov i en situasjon med elevtallsnedgang. Modellene skal ivareta ønsket kvalitet i opplæringen og elevenes læringsmiljø. Innlandet fylkeskommune legger alle de fire alternative opplæringsmodellene som beskrives i saken og separat notat om modell 1 og 3 ut på høring. Alle delene av Innlandet har ett stort kompetansebehov. Alternative modeller kan bidra til å løse deler av dette i enkelte sektorer og regioner. Høringsinstansene bes svare på hvilken/hvilke modell(er) de ønsker utprøvd i sin bransje eller region:

- *Modell 1: (0+4) Lærlingeløp over fire år med støtte fra skole*
- *Modell 2: (1+3) Vg1 i skole, deretter lærlingeløp over tre år med undervisningsstøtte fra skole*
- *Modell 3: (2+2) Digital programfag opplæring på Vg1 og Vg2 kombinert med praktisk opplæring bedrift*
- *Modell 4: (2+2) Digital programfag opplæring på Vg2 kombinert med praktisk opplæring bedrift*

IPRNØ støtter alle modellene som styrker samarbeidet med arbeidslivet og øker kvaliteten og relevansen i utdanningsløpene. Vi ønsker en opplæring som i størst mulig grad baserer seg på behovene i arbeidslivet, og som sikrer bedre tilgang til praktisk undervisning. Restaurant og matfag på NØVGS foreslås ikke opprettholdt. Alternativ opplæringsmodell hvor elevene i VG2 gjør den praktiske opplæringen i bedrift, er da en fornuftig tilnærming. Dette kan bidra til at flere elever får tilbud i tilknytning til nærskole og lokalsamfunn.

Avslutningsvis noen kommentarer:

IPRNØ er opptatt av at vår region skal ta sin del av det større samfunnsansvaret. Dette handler både om å tilpasse tilbud etter fremtidens elevtall, men også å sikre best mulig bruk av ressurser og at nasjonale, regionale og lokale målsetninger følges opp.

Musikklinja ved Nord-Østerdal VGS er det eneste tilbudet innen praktisk estetiske fag i vår region. Lokalt kulturliv og reiseliv er avhengig av denne linjen for å kunne rekruttere og vokse. Ringvirkningene av musikklinjen er meget god, elevene ved denne linjen blir ressurspersoner i lag og foreninger, samt innenfor de lokale kulturskolene og i lokale kulturarrangementer. Vi ser også at dette er et viktig tilbud for hele bo- og arbeidsregionen, også for kulturlivet i Røros som eksempelvis utendørsoppsetningen «Elden». IPRNØ viser til høringsuttalelsen til Livestock og slutter seg til denne.

I 2021 kom regjeringen med strategien «Matnasjonen Norge». Her legger regjeringen opp til en økt satsing på matglede og matkultur. Innlandet er Norges største landbruksfylke og Innlandet fylkeskommune vil derfor spille en viktig rolle i realiseringen av denne strategien. Vi ser imidlertid at søkningen til restaurant- og matfag over lengre tid har vært svært dårlig, både lokalt hos oss, men også nasjonalt. Vi ber derfor Innlandet fylkeskommune avklare hvorvidt man ønsker å være en aktør innen satsing på matkultur. En nedleggelse av tilbud innen restaurant og matfag er fullt forståelig når man ser på dagens søkertall. Nasjonale satsinger kombinert med et økt behov for lokal matproduksjon og lokal kompetanse, peker på at man i stedet bør gjøre grep slik at det blir mer attraktivt å arbeide innen verdikjeden knyttet til matproduksjon, helt fra råvareproduksjon til foredling og servering.

Lokalt næringsliv (Næringsforum i Fjellregionen) peker i en egen høringsuttalelse på flere viktige momenter. IPRNØ slutter seg til dette høringsinnspillet i sin helhet og særlig på innspillet knyttet til å fase ut og erstatte Dataelektronikk med et nytt studieprogram innen informasjonsteknologi og medieproduksjon. Lokale bedrifter peker også på behovet for å utvikle og etablere et VG2-tilbud knyttet til solenergi, med fokus på prosjektering og montering av solcelleanlegg. Dette støttes fullt ut av IPRNØ.

Vår region har store muligheter for å bidra mer til koordinering av samarbeidsavtaler med Trøndelag og Røros VGS. Vi bør også våge å se mer i retning av samarbeid mot Sverige og utrede potensialet for å hente gjesteelever derfra. Gode strategiske diskusjoner knyttet til lokalisering av tilbud, vil også kunne skape nye samarbeid og synergier for bedre bruk av skolekronene. Vi ser et stort potensial for å knytte skolene tettere til arbeidslivet i vår region.

For Interkommunalt politisk råd i Nord-Østerdal

Mona Murud, regionrådsleder

Silje Frogner Tangen, regionrådgiver